

Полумисна О. О.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Синчак Б. А.

Український гуманітарний інститут

КОНФРОНТАЦІЇ В МЕДІА МІЖ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ УКРАЇНИ (ПЦУ) І УКРАЇНСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ (УПЦ МП)

У статті з'ясовано, що питання протистояння двох церков ПЦУ та УПЦ МП перейшло у медійну площину, де релігійні організації активно намагаються заявити про себе, винести обговорення проблем на широку аудиторію, спонукати суспільство до певних дій, у яких зацікавлені представники тієї чи іншої конфесії. Для поширення поглядів та ідей, захисту своїх позицій, критики інших конфесій і навіть здійснення атак на конкурентів релігійні організації використовують не лише традиційні медіа, а також інтернет-видання, соціальні мережі тощо. Досліджено: у медіа досить часто поляризуються представники конфесій, їхня поведінка під час повномасштабної українсько-російської війни, що спричиняє поділ на «своїх» і «чужих». Через поширення пропаганди стереотипізуються представники конфесій, що впливає на упереджене ставлення до них серед населення. Такі конфронтації зумовлюють соціальну напругу в суспільстві та можуть мати непередбачувані наслідки. Встановлено: конфронтація між релігійними організаціями ПЦУ і УПЦ МП характеризується суперечками, конфліктами, дискусіями щодо релігійних питань, що активно підтримуються як представниками конфесій, так і журналістами різних медіа. Протистояння часто веде до загострення позицій, розподілу на «своїх» і «чужих», що створює соціальну напругу і конфлікти в суспільстві. Конфронтації супроводжуються агітацією та пропагандою, спрямованими на залучення нових послідовників або дискредитацію опонентів. Такі протистояння впливають на сприйняття релігійних організацій у суспільстві, формують стереотипи та упередження. Окрім того, конфлікти часто торкаються чутливих питань віри, що може викликати сильні емоційні реакції як у представників конфесій, так і в їхніх послідовників.

Ключові слова: Православна церква України, Томос, Українська православна церква, медіа, конфронтація, Московський патріархат.

Постановка проблеми. На сьогодні питання протистояння двох церков ПЦУ та УПЦ МП активно перейшло у медійну площину. Саме за допомогою медіа релігійні організації намагаються заявити про себе, винести обговорення проблем на широку аудиторію, спонукати суспільство до певних дій, у яких зацікавлені представники тієї чи іншої конфесії. Для поширення поглядів та ідей, захисту своїх позицій, критики інших конфесій і навіть здійснення атак на конкурентів релігійні організації використовують не лише традиційні медіа, а також інтернет-видання, соціальні мережі тощо. У медіа поляризуються представники конфесій, їхня поведінка під час повномасштабної українсько-російської війни, що спричиняє поділ на «своїх» і «чужих», сприяє конфліктам. Через поширення пропаганди стереотипізуються представники конфесій, що впли-

ває на упереджене ставлення до них серед населення. Такі конфронтації зумовлюють соціальну напругу в суспільстві та можуть мати непередбачувані наслідки. Тому важливо стежити за тим, які настрої поширюються в медіа щодо релігійних організацій, як останні комунікують зі своїми парафіянами та загалом суспільством, вирішенню яких питань присвячені публікації в медіа тощо, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. 20 серпня 2024 року Верховною Радою України було ухвалено законопроект № 8371, що забороняє на своїй території діяльність релігійних організацій, які пов'язані з росією – з Московським патріархатом. У ньому сказано: «діяльність релігійних організацій, які афілійовані із центрами впливу релігійної організації, керівний центр якої знаходиться за межами України в державі, що

здійснює збройну агресію проти України, буде припинитися за чіткою процедурою, яка включатиме дослідження, припис про виконання закону і судову заборону» [16]. Такі дії були спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну та повною підтримкою РПЦ дій російської влади. Попередньо 6 січня 2019 року патріархом Константинопольським Варфоломієм було надано Томос про автокефалію Православної церкви України. Цей крок зумовив посилення протистояння двох церков: УПЦ і ПЦУ. Цьому питанню присвячено низку наукових робіт в історичному, філософському, соціологічному, релігійному, юридичному та інших контекстах. До прикладу, С. Здіорук та М. Палінчак досліджують вплив Московського патріархату на національну ідентичність українців у контексті війни росії проти України, наголошують на тому, що в умовах війни саме етнічний та релігійний чинники, їхнє формування та зміцнення набувають особливої ваги [7]. Парашевін М. вивчає вплив «релігійного чинника на систему основних ризиків, що загрожують функціонуванню українського суспільства», зосереджуючи увагу саме на «впливі взаємодій між найбільшими православними церквами (ПЦУ та УПЦ)» [19]. На його думку, «така взаємодія протягом тривалого часу характеризувалася ворожістю та відкритими конфліктами», відповідно, «у віддаленій перспективі помітним ризиком стає роль релігії в архаїзації масової свідомості, її дегуманізації» [19]. Проаналізував ставлення до війни представників УПЦ та ПЦУ О. Сарапін. Учений спирався на положення соціальних доктрин цих церков, у результаті чого дійшов висновку: «у сприйнятті війни як зла і насильства позиції УПЦ та ПЦУ багато в чому збігаються. Однак все-таки превалюють її оцінки як морального, і навіть онтологічного, негативу» [22].

Після початку повномасштабної війни порушено питання серед юристів стосовно того, чи можна на законодавчому рівні заборонити діяльність РПЦ на території України та її української структури – УПЦ МП, при цьому не порушити свободи слова та віросповідання. Так, О. Золотарьова аналізує законопроект № 7204 «Про заборону Московського патріархату на території України» та альтернативний проект закону № 7213 і з'ясовує, чи можна, спираючись на них, припинити діяльність УПЦ МП. З огляду на законодавство, діяльність релігійної організації може бути заборонена у судовому порядку лише в деяких випадках: «1) вчинення релігійною організацією дій, недопустимість яких передбачена статтями 3,

5 і 17 цього Закону; 2) поєднання обрядової чи проповідницької діяльності релігійної організації з посяганнями на життя, здоров'я, свободу і гідність особи; 3) систематичного порушення релігійною організацією встановленого законодавством порядку проведення публічних релігійних заходів (богослужінь, обрядів, церемоній, походів тощо); 4) спонукання громадян до невиконання своїх конституційних обов'язків або дій, які супроводжуються грубими порушеннями громадського порядку чи посяганням на права і майно державних, громадських або релігійних організацій; 5) засудження її уповноважених осіб за вчинення кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України, передбаченого статтею 111-1 Кримінального кодексу України (цей пункт доповнено згідно із Законом № 2107-IX від 03.03.2022) [20] і за жодним з них, говорить науковця [8], не можна заборонити УПЦ МП, і дані законопроекти навряд чи будуть прийняті через політичні та юридичні невідповідності.

Про роль ПЦУ та УПЦ МП в умовах повномасштабної війни, поляризацію представників УПЦ МП у ставленні до війни йдеться у статті С. Кагамлик та М. Обушного [10]. За словами науковців, ПЦУ вбачає свою роль у «задоволенні духовно-релігійних потреб українських воїнів, забезпеченні їх необхідними припасами, соціально-психологічною допомогою. ... надає доброзичливу допомогу українським родинам, чий дім були зруйновані окупантами». Автори також відзначають поляризацію в середині УПЦ МП: «з одного боку, її ієрархи Сходу та Півдня України підтримують вторгнення російських військ і мобілізацію, фейкові референдуми, ведуть активну колабораційну діяльність з окупантами. Водночас інша частина УПЦ МП намагається чітко та однозначно відмежуватися від РПЦ. У складі УПЦ МП виокремилася група протоієрея Андрія Пінчука, який став одним з ініціаторів збору підписів за міжнародний церковний трибунал над патріархом Кирилом» [10]. Один із дослідників В. Токман доводить, що війна росії проти України окреслила ряд процесів, тенденцій в середині УПЦ МП, а саме: актуалізація питання щодо зміни юрисдикції, відмова частини духовенства УПЦ МП молитовно поминати очільника РПЦ патріарха Кирила, проголошення незалежності від РПЦ, незмінність ставлення духовенства УПЦ МП до російського вторгнення, вияви колабораціонізму духовенства УПЦ МП, зміна громадської думки щодо майбутнього УПЦ МП [23] тощо. М. Букач наголо-

шує на «неправдивості російської пропаганди, яка намагається порушення законодавства з боку Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП) подати, як тиск держави на релігійну організацію та заборону на проведення релігійних заходів». Автор вважає, що цей конфлікт має не релігійний, а політико-правовий вимір та може бути вирішений «шляхом діалогу та дотримання вимог законодавства України» [2].

І. Коваль та Л. Кисляк акцентують на екзистенційному виборі УПЦ МП під час війни, що саме від волі та бажання вірян залежатиме доля УПЦ МП. У цьому контексті особливу роль будуть відігравати, на думку науковців, настрої в зрілому українському громадянському суспільстві, антиросійські прояви на агресію» [12].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблеми конфронтації Православної церкви України та Української православної церкви Московського патріархату в українському медіапросторі.

Виклад основного матеріалу. За словами Вселенського патріарха Варфоломія, рішення надання автокефалії є надзвичайно важливим для українського православ'я, оскільки відновлює історичну та церковну справедливість, а також впливає на процес творення нової української держави. Він в інтерв'ю болгарському ІА БГНЕС, яке було переопубліковано у «Главкомі», нагадує історичні факти, які стосуються Київської митрополії: «Вселенський патріархат після хрещення князя Володимира та Київської держави у 988 році заснував Київську метрополію. Київська метрополія канонічно належала до Вселенського патріархату, навіть й після створення Московського патріархату в 1589 році. Після звільнення українських земель від монгольського ярма в 1685 році, московський патріарх Іоаким вторгся до єпархії Київської митрополії ... і обрав єпископа Гедеона митрополитом Київським» [17]. За словами Варфоломія, «700-річний церковний устрій Київської митрополії, який діяв з 988 року, був змінений шляхом перевороту. Це відбувалося з порушенням священних і святих канонів на користь Московського патріархату і на шкоду Константинопольській церкві» [17]. Після цього було зроблено багато спроб, щоб отримати незалежність від РПЦ, але всі вони були безуспішними.

До надання автокефалії в Україні було три церковні юрисдикції: УПЦ МП (митрополит Онуфрій), УПЦ КП (патріарх Філарет), АКЦУ (митрополит Макарій). Після відновлення канонічності патріарха Філарета та митрополита Макарія ці

дві юрисдикції були об'єднані під керівництвом Вселенського патріархату, а головою нової української автокефальної церкви було обрано митрополита Епіфанія.

Українські медійники тримали на пульсі ситуацію з наданням Томосу, стежили за тим, хто і яким чином сприятиме цьому рішення. Для повернення української церкви до Вселенського патріархату потрібно було направити листа до Константинополя за підписом українських єпископів від УПЦ КП, УАПЦ та УПЦ МП. Інтригою було те, скільки представників УПЦ МП підписали звернення до Варфоломія. Медіа повідомили про те, що «підписів було більше десяти, а серйозно розглядали доручення до нової церкви майже двадцять» [24]. Цю подію РПЦ та УПЦ МП сприйняли спочатку скептично і назвали її «пшиком» [24], не очікуючи, що це насправді може статися. Але коли ця подія дійсно відбулася, то, як повідомляє «Радіо Свободи», МП РПЦ різко відреагував, розірвав євхаристійне спілкування із Константинополем та Вселенським патріархом і «звернувся до керівників інших православних церков світу з закликом не вступати в церковне спілкування зі створеною в Україні новою православною церквою» [33].

Ця подія також була прокоментована журналістами BBC News Україна: «15 жовтня Синод РПЦ вирішив повністю розірвати євхаристійне (церковне) спілкування з Вселенським патріархатом. Так у російській церкві відреагували на рішення Константинополя про автокефалію для української православної церкви» [30]. Представники УПЦ МП також підтримали думку МП і висловилися, як повідомляє «ТСН», про те, що «підписання Томосу про автокефалію для Православної церкви України відбулося з боку Константинопольського патріархату з порушенням «всіх фундаментальних канонічних церковних правил» [27] та намагаються навести власні аргументи про Томос, вважають, що він «не зцілив розкол, а посилив його, не примирив українське суспільство, а поглибив розбрат» [11].

Томос призначався в цілому для українського православ'я, і під час об'єднавчого собору (2018 рік), де приймали Статут УАЦ та обирали предстоятеля, то, власне, Онуфрій також міг подати свою кандидатуру, але він відмовився, залишився вірним РПЦ. Така поведінка засвідчила, що «цим самим вони викинули свою конфесію за борт церковної канонічності» [9].

На сайті «Точка доступу» наголошують на тому, що країна-агресор негативно сприйняла цю новину, адже для неї «релігія – потужний інстру-

мент, яким вона розповсюджувала «руський мир» та стирала нашу національність. Тож російська пропаганда та її ретранслятори в Україні знову завели своєї: що це розкол православного народу, що така церква не має жодних підстав на існування, що керувати православ'ям на нашій землі споконвіку має право лише росія» [13], оскільки розуміли, що «створення незалежної від Росії і канонічно визнаної церкви в Україні, і особливо очікуваний перехід до неї частини нинішньої УПЦ (МП), на думку оглядачів, призведе до втрати Москвою значного важеля впливу на суспільне життя в Україні» [4].

З початком повномасштабного вторгнення представники УПЦ МП стверджували, що розірвали стосунки з Московським патріархатом, зокрема з Кирилом, але, за словами журналістів видання «Politico», деякі її «священники та фінансові спонсори були спіймані на допомозі російській армії в Україні» [15]. Саме патріарх Кирил «найняв провідних лобістів у США, щоб стверджувати, що майбутня заборона є релігійним переслідуванням, і закликав призупинити допомогу Україні, поки вона не припинить «переслідувати християн» [15].

Незважаючи на таке негативне з боку РПЦ ставлення, деякі з українських священників УПЦ МП позитивно сприйняли цю подію, зокрема Сафроній (Дмитрук), митрополит Черкаський та Канівський УПЦ МП, підтримував створення автокефальної церкви в Україні і зазначав, що «більшість його колег з УПЦ МП такої пропозиції не підтримують. ... його відкриті автокефалістські погляди не приносять йому жодних проблем у церкві: там його просто називають «чудаком» [28]. На його думку, жодного розколу не було б в церкві, якби всі єпископи вирішили перейти до нової церкви, віряни б слідували за ними, а парафії та монастирі належали до тієї церкви, куди вони погодилися б перейти.

Представники УПЦ МП намагалися ще йти від протилежного, наголошували на тому, що Томос особливої ролі не відіграє: «автокефалія не потребує наявності такого документу, як «Томос», і тим більше лише з такою назвою. Головне – аби було прийнято відповідне соборне рішення. А в якій формі це рішення буде оформлене й повідомлене – справа технічна й другорядна», намагаються показати, що вони незалежні від Московського патріархату: «На підставі прийнятих рішень та конкретних дій Собору, Собору єпископів, Священного Синоду та Предстоятеля немає жодних підстав видавати відносини Української Право-

славної Церкви з Московським Патріархатом як відносини «між частинами і цілим» [3].

Окрім Томосу, конфлікти між УПЦ МП та ПЦУ відбуваються на ґрунті майна та його приналежності церкві, що досить часто висвітлюється в українських медіа. Так, наприклад, на питання щодо приналежності українських церков митрополит Епіфаній, предстоятель ПЦУ, у квітні 2021 року зазначив у інтерв'ю українським ЗМІ, що «всі православні церкви в Україні належать ПЦУ, оскільки Московський патріархат свого часу анексував їх у 17 ст» [9]. Як зазначено на сайті ПЦУ з приводу заяви Синоду МП в Україні, «Патріарший та Синодальний Томос про автокефалію долає церковне розділення в Україні. Підтверджено це тим, що на Об'єднавчому Соборі 15 грудня 2018 р. розділені гілки створили єдину автокефальну Помісну Українську Православну Церкву» [14].

Автори зазначають: «Московський Патріархат в Україні не є тут Помісною Церквою, а є частиною Російської Православної Церкви. Надання ж Томосу про автокефалію – це пряме і цілком канонічне право Вселенського Патріархату. Завдяки реалізації цього права через Томос Вселенського Патріарха було проголошено і утверджено автокефалію переважної більшості Помісних Церков (10 з 15-ти)» [14].

Після початку повномасштабного вторгнення в Україну з УПЦ МП до ПЦУ перейшли близько 700 парафій. Відповідно, за час після об'єднавчого собору до Православної церкви України приєдналися майже 1500 релігійних громад. Протягом декількох років після надання Томосу почали побутувати чутки, що представники ПЦУ відбирають у вірян церкви. Митрополит Епіфаній так прокоментував цю ситуацію: «Стосовно переходу громад від УПЦ до ПЦУ сьогодні частина адептів УПЦ волають, ніби у їхніх вірян відбирають церкви і що вони вимушені молитися вдома і т.п. Це відверта брехня. У вірян храми ніхто не відбирає. Усі вони і далі можуть ходити до тих самих храмів, молитися тому самому Богу під тими самими іконами» [9].

Аналогічно поширювалися чутки про вигнання служителів Московського патріархату, при цьому, як зазначають на сайті «ТСН», «частина Києво-Печерської лаври й досі перебуває під управлінням Московського патріархату. Священники відмовляються полишати територію святині, прикриваючись розглядом суперечок у судах. Заборона московський релігійних сателітів в Україні теж ризикує застрягнути в судовій тяганині» [6].

Медійники України створили мапу, де вказали усі забудівлі УПЦ МП (загалом 2876 будівель та 3800 земельних ділянок) на території України. Найбільша кількість нерухомості та земельних ділянок Московської церкви нараховується в Закарпатській області» [18], але якщо дивитися в абсолютних цифрах, то лідером по майну УПЦ МП буде Київ» [32]. Загалом останнім часом кількість парафій УПЦ та ПЦУ стала приблизно однаковою: «УПЦ має десь 9 тисяч парафій, а ПЦУ – до 9 тисяч. ... з 9 тисяч храмів, що має УПЦ, десь третина – це пам'ятки архітектури, якими насправді володіє держава, і які перебувають на правах оренди в громад цієї церкви. І держава – що було вже багато разів – може просто припинити угоду про оренду і забрати храми, які мають історико-архітектурну цінність» [29]. М. Пирогов, юрист компанії Investment Service Ukraine, досліджував ситуацію з нерухомістю УПЦ МП і вважає, що компромісним рішенням може бути залишення будівель у користуванні МП на якийсь певний строк, а потім передача цих об'єктів УПЦ» [5]. Але наразі «священники УПЦ використовують букву закону для переоформлення надбання парафіян, щоб при переході громади в ПЦУ не віддавати церковне майно» [26]. Священник Андрій Пінчук зазначає: «З різних єпархій повідомляють, що вже кілька сотень парафій УПЦ перереєстрували своє майно з релігійної громади на фізичних осіб, спеціально утворені благодійні фонди та громадські організації. Цей процес набирає стрімких обертів і має підтримку і в деяких єпархіальних управліннях, і в київській митрополії» [26].

Після отримання Томосу почалися розмови про те, яка церква найголовніша в Україні. Вселенський патріарх Варфоломій зазначив, що в Україні не може бути двох автокефальних церков, і саме УПЦ на сьогодні не має статусу автономної церкви, який би визнавався іншими церквами [9]. Окрім того, велися розмови й про те, що Томос про автокефалію УПЦ може надати РПЦ, «але при умові затвердження вселенським патріархом, який не може це зробити через особливості статусу автокефалії, як такої ... патріарх РПЦ Алексій у 1970 році видав томос про автокефалію Православній церкві Америки, яка була заснована РПЦ, але тодішній Вселенський патріарх Афінагор засудив це рішення, охарактеризувавши його, як «неканонічний курс» РПЦ». Через це більшість світових православних церков вважають Православну церкву США філіалом Російської православної церкви. Івашин Я., дописувач видання «Firtka», стверджує, що така

неканонічна доля чекає і на УПЦ» [9]. Він зазначає, що «навіть у випадку згоди РПЦ, без затвердження Томосу Вселенським патріархом, вона так і залишиться частиною РПЦ, до яких би хитрощів УПЦешники не вдавалися, які б зміни до статуту не вносили і які б рішення не ухвалювалися в Москві» [9]. Тому, на його думку, «УПЦ, як і Православна церква Америки, відсутня у диптиху світових автокефалій, а отже, відповідно до автокефального канонічного принципу територіальності, по суті є неканонічною сектою в межах канонічної територіальної юрисдикції ПЦУ» [9].

Окрім майнових питань, у публікаціях медіа йдеться про кадрові зміни УПЦ (МП). Так, до прикладу, «Священний синод цієї церкви з формулюванням «за ухилення в розкол» заборонив у служінні дванадцять кліриків Київської єпархії УПЦ (МП). Серед них – протоієрей П. Зуєв, протодиякон Р. Воробій, протоієрей А. Дудченко, протоієрей Г. Коваленко, протодиякон І. Гичун тощо» [25], наголошується на збільшенні чисельності ПЦУ за рахунок переходу до неї релігійних громад, на кадровому зміцненні тощо.

Українські журналісти задаються питаннями щодо того, як довго РПЦ буде присутня на теренах України, зазначають, що «УПЦ МП» досі має значний вплив, адже тривалий час кількість її парафій значно переважала над «УПЦ КП» й інших церков» [34]. Однак, як підкреслює А. Яблучна з видання «Ukrainer», «ці дві церкви принципово різняться ментально. Якщо перша проповідує про «спільну купіль хрещення» росіян і українців як одного народу й потребу їх остаточного об'єднання, то інша – вболіває за суверенність України». Авторка зазначає, що «РПЦ діє як заполітизована інституція з антиєвропейським вектором розвитку, впливаючи на «УПЦ МП» [34]. Відповідно, стає зрозумілим, чому РПЦ проти автономії української церкви.

Українські медійників також цікавлять джерела фінансування в ПЦУ МП та ПЦУ. Митрополит Епіфаній в одній з розмов з медіа, зазначив «Церква завжди існує на пожертви – від парафіян чи від меценатів, в розбудові Православної церкви України вони відіграють важливу роль. ... Подякують, що ПЦУ наразі скрутно у фінансовому плані, адже на ті ж закордонні відрядження, організаційні речі потрібні гроші. ... Є благодійники, які відгукуються на наші прохання, допомагають нам, сприяють, але не втручаються у внутрішні справи» [1]. Коли у нього запитали, чи не є фінансові проблеми церкви перебільшеними, митропо-

лит зауважив: «Стан є задовільним – немає великих коштів, але немає і фінансової скрути» [1].

Суспільне медіа також з'ясовує джерела фінансування церков і, спираючись на слова богослова Кирила Говоруна, зазначає, що «самі священники не хочуть змінювати юрисдикцію, оскільки бояться, що їхня церква втратить фінансову підтримку, яка є за московського патріархату» [31]. «Як ми знаємо, з України виїхали мільйони біженців. Так, УПЦ МП має обмежені ресурси, але отримує допомогу також від держав свого розміщення. Врахуйте, що частина українців, які виїхали – не бідні люди, середній клас, який і в Україні допомагав цій церкві, допомагають їй і зараз. Думаю, і отець Новинський до цього долучений», – стверджує священник. За його словами, до цього додається допомога від європейських країн, тому що на підтримку біженців і їхніх громад виділяються кошти за різними програмами. К. Говорун вказує на алгоритми отримання коштів: «У деяких випадках, наприклад, у країнах Скандинавії, громади утворюються навколо УПЦ МП, звертаються до місцевих рад церков і через них отримують фінансування з боку держави. Ці кошти приходять у рамках допомоги біженцям на задоволення їхніх релігійних потреб. Тобто це різноманітні схеми,

які є легальними, але у кожній країні зі своїми особливостями» [21].

Висновки. Можемо відзначити, що конфронтація між релігійними організаціями ПЦУ і УПЦ МП характеризується суперечками, конфліктами, дискусіями щодо релігійних питань, що винесені в медіапростір та активно підтримуються як представниками конфесій, так і журналістами різних медіа. У даному випадку задіяно публічний дискурс: релігійні організації використовують медіа для висловлення власних поглядів, захисту своїх позицій і критики інших конфесій, що може призводити до публічних суперечок. Відповідно, конфронтація часто веде до загострення позицій, розподілу на «своїх» і «чужих», що створює соціальну напругу і конфлікти в суспільстві. Протистояння можуть супроводжуватися агітацією та пропагандою, спрямованими на залучення нових послідовників або дискредитацію опонентів. Відповідно, конфронтації в медіа можуть суттєво впливати на сприйняття релігійних організацій у суспільстві, формуючи стереотипи й упередження. Окрім того, конфлікти часто торкаються чутливих питань віри, що може викликати сильні емоційні реакції як у представників конфесій, так і в їхніх послідовників.

Список літератури:

1. Благодійники допомагають з фінансами, але не втручаються у розбудову ПЦУ. *Espresso.tv*. 2019. URL: https://espresso.tv/news/2019/05/10/blagodiynyku_dopomagayut_z_finansamy_ale_ne_vtruchayutsya_u_rozbudovu_pcu_erifaniyu (дата звернення: 14.09.24).
2. Букач М. Формування без пекової громадянської позиції щодо Української православної церкви Московського патріархату через просвітницьку діяльність. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. 1(105). С. 31–44. (дата звернення: 13.09.24).
3. В УПЦ МП заявили, що для їхньої «автокефалії» не потрібен томос. *Релігійна правда*. 2023. URL: <https://religionpravda.com.ua/?p=86274> (дата звернення: 10.09.24).
4. Для УПЦ (МП) томос про автокефалію ПЦУ не має «затмарити Різдво». *Крим. Реалії*. 2019. URL: <https://ua.krymr.com/a/news-tomos-dlia-ukrainy-moskovskiy-patriarkhat/29695238.html> (дата звернення: 10.09.24).
5. Драбок М. Церковне майно в Україні: як ділити після автокефалії. *DW*. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/a-44947533> (дата звернення: 14.09.24).
6. Заборона РПЦ в Україні: що це означає для УПЦ та як шукатимуть «російський слід». *TCH*. 2024. URL: <https://tsn.ua/exclusive/zaborona-rpc-v-ukrayini-scho-ce-oznachaye-dlya-upc-i-yak-shukatimut-rosiyskiy-slid-2646348.html> (дата звернення: 14.09.24).
7. Здіорук С., Палінчак М. Вплив Московського патріархату на національну ідентичність у контексті війни росії супроти України. *Україна дипломатична*. 2022. Вип. 23. С. 366–377. (дата звернення: 13.09.24)
8. Золотарьова О. Підстави припинення діяльності УПЦ МП в умовах воєнного стану: політико-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 148–155. (дата звернення: 10.09.24).
9. Івашин Я. ПЦУ і УПЦ: чи обидві вони українські. *Firtka*. 2023. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/ptsu-i-upts-chi-obidvi-voni-ukrayinski> (дата звернення: 10.09.24).
10. Кагамлик С., Обушний М. Православна церква в Україні в умовах російсько-української війни: полюси цивілізаційного вибору. *Українознавчий альманах*. 2022. Вип.30. С. 74–82. (дата звернення: 14.09.24).
11. Керуючий справами УПЦ: коротко і ясно про томос і «ПЦУ». *Синодальний інформаційно-просвітницький відділ УПЦ*. 2020. URL: <https://news.church.ua/2020/01/02/keruyuchij-spravami-upc-korotko-i-yasno-pro-tomos-i-pcu-video/> (дата звернення: 10.09.24).

12. Коваль І., Кисляк Л. Екзистенційний вибір УПЦ МП у період військової агресії російської федерації. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 220–223. (дата звернення: 14.09.24).
13. Ковальова А. ПЦУ чи УПЦ: яка різниця, до якої церкви ходити. *Точка доступу*. 2023. URL: <https://dostup.com.ua/novini/pcu-chi-upc-yaka-riznicya-do-yakoyi-cerkvi-hoditi/> (дата звернення: 11.09.24).
14. Коментар Прес-служби Київської Митрополії Української Православної Церкви (ПЦУ) з приводу заяви Синоду Московського Патріархату в Україні. *Сайт Православної церкви України*. 2019. URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/komentar-pres-sluzhby-kyuivskoyi-mytropolii-ukrayinskoji-pravoslavnoyi-tserkvy-ptsu-z-pryvodu-zayavy-synodu-moskovskogo-patriarhatu-v-ukrayini/> (дата звернення: 11.09.24).
15. Мелкозерова В. Український парламент просувається до «зачистки» пов'язаної з Москвою церкви. *Politico*. 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-parliament-bill-banning-powerful-moscow-linked-church-orthodox-religious-war/> (дата звернення: 14.09.24).
16. МКП: Верховна Рада проголосувала за законопроект «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». *Міністерство культури та інформаційної політики України*. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-verkhovna-rada-proholosuvava-za-zakonoproekt-pro-zakhyst-konstitutsiinoho-ladu-u-sferi-diialnosti-relihiinykh-orhanizatsii> (дата звернення: 10.09.24).
17. Нешков Л., Федик І. Вселенський патріарх: Присутність Московського патріархату шкодить інтересам української нації. *Главлком*. 2019. URL: <https://web.archive.org/web/20201029084018/https://glavcom.ua/interviews/vselenskiy-patriarh-varfolomiy-prisutnist-moskovskogo-patriarhatu-zavdaje-shkodi-intere-sam-ukrajinskoji-naciji-i-jednosti-ukrajinskogo-narodu-597377.html?1559058844> (дата звернення: 14.09.24).
18. Опанасенко О. Де в Україні найбільше майна Московської церкви? *Главлком*. 2023. URL: <https://glavcom.ua/country/society/de-v-ukrajini-najbilshe-majna-moskovskoji-tserkvi--941779.html> (дата звернення: 11.09.24).
19. Паращевін М. Релігійні складові основних ризиків функціонування та збереження українського суспільства. *Український соціум*. 2020. № 3 (74). С. 44–61. (дата звернення: 10.09.24).
20. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України 23 квітня 1991 року № 987-ХІІ Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 25, ст. 283 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 14.09.24).
21. РПЦ хоче створити з парафій УПЦ МП за кордоном окрему структуру. *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/rpc-hoche-stvoriti-z-parafij-upc-mp-za-kordonom-okremu-strukturu---o-kirilo-govogun_n145878 (дата звернення: 14.09.24).
22. Сарапін О. Порівняння ставлення до війни Української православної церкви та Православної церкви України. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2023. № 1(21). С. 59–61. (дата звернення: 10.09.24).
23. Токман В. Основні процеси, що відбуваються в Українській православній церкві Московського патріархату в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. С. 1–3. (дата звернення: 14.09.24).
24. Томос очима ВВС: як українська церква йшла до автокефалії. *BBC News Україна*. 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50924608> (дата звернення: 11.09.24).
25. Томос про автокефалію українського православ'я: значення і виклики. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2019. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/tomos-pro-avtokefaliyu-ukrainskogo-pravoslavya-znachennya-i> (дата звернення: 11.09.24).
26. Тупальська О. В УПЦ знайшли спосіб не віддавати майно при переході громади в ПЦУ. *Big Kyiv*. 2023. URL: <https://bigkyiv.com.ua/v-upcz-znajshly-sposib-ne-viddavaty-majno-pri-perehodi-gromady-v-pczu/> (дата звернення: 14.09.24).
27. УПЦ МП звинуватила Варфоломія у численних порушеннях під час підписання Томосу та прислужництві розкольникам. *ТСН*. 2019. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/upc-mp-zvinuvatila-varfolomiya-u-chislennyh-porushennyah-pid-chas-pidpisannya-tomosu-ta-prisluzhnichti-rozkolnikam-1275981.html> (дата звернення: 11.09.24).
28. Хоменко С., Червоненко В. Митрополит УПЦ МП: за п'ять років автокефальна церква може стати єдиною в Україні. *BBC News Україна*. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46229989> (дата звернення: 11.09.24).
29. Хотин Р. Як працюватиме закон про заборону РПЦ і чи об'єднаються ПЦУ та УПЦ? *Радіо Свобода*. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zakon-zaborona-tserkva-chy-obyednayutsya-ptsu-ta-upc/33087541.html> (дата звернення: 14.09.24).

30. Червоненко В. Розрив Москви з Константинополем: як це вплине на українців. *BBC News Україна*. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45881531> (дата звернення: 10.09.24).
31. Шульга Є. Друга річниця отримання Томосу. Чому не всі парафії можуть перейти до ПЦУ. *Суспільне Новини*. 2021. URL: <https://suspilne.media/94007-druga-ricnica-otrimanna-tomосу-comu-ne-vsi-parafii-mozut-perejti-do-pcu/> (дата звернення: 11.09.24).
32. Що робити з майном Московського патріархату у громадах України? *Громадське радіо*. 2023. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/my-ie-buly-y-budem-informatsiynu-maraton/1217377> (дата звернення: 11.09.24).
33. Що таке томос і автокефалія – пояснюємо популярно. *Радіо Свобода*. 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29697267.html> (дата звернення: 11.09.24).
34. Яблучна А. Скільки ще існуватиме РПЦ в Україні? *Ukrainer*. 2022. URL: <https://www.ukrainer.net/rpc/> (дата звернення: 14.09.24).

Polumysna O. O., Synchak B. A. CONFRONTATIONS IN THE MEDIA BETWEEN THE ORTHODOX CHURCH OF UKRAINE (UOC) AND THE UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH OF THE MOSCOW PATRIARCHATE (UOC MP)

The article shows that the issue of the confrontation between the two churches, the OCU and the UOC-MP, has moved into the media sphere, where religious organizations are actively trying to express themselves, bring the discussion of problems to a wide audience, and encourage society to take certain actions in which representatives of one or another denomination are interested. To disseminate views and ideas, defend their positions, criticize other faiths, and even attack competitors, religious organizations use not only traditional media, but also online publications, social networks, etc. It has been found that representatives of denominations are often polarized in the media, and their behavior during the full-scale Ukrainian-Russian war causes a division into “friends” and “foes.” The spread of propaganda stereotypes representatives of religions, which affects the prejudiced attitude towards them among the population. Such confrontations cause social tension in society and can have unpredictable consequences. It has been established that the confrontation between the religious organizations of the OCU and the UOC-MP is characterized by disputes, conflicts, and discussions on religious issues, which are actively supported by both representatives of denominations and journalists of various media. The confrontation often leads to an aggravation of positions, division into “friends” and “foes,” which creates social tension and conflicts in society. Confrontations are accompanied by agitation and propaganda aimed at attracting new followers or discrediting opponents. Such confrontations affect the perception of religious organizations in society, forming stereotypes and prejudices. In addition, conflicts often touch upon sensitive issues of faith, which can cause strong emotional reactions in both representatives of denominations and their followers.

Key words: *Orthodox Church of Ukraine, Tomos, Ukrainian Orthodox Church, media, confrontation, Moscow Patriarchate.*